

Ambrosius (Lib. & tit. ut supra.) Petrus quidem, et si spiritu promptus, corporis tamen adhuc infirmus affectu, denuntiatur Dominum negaturus: neque enim poterat divinam constantiam intentionis sequere. Passio Domini amulos habet, pares non habet. *Theophylactus* (super *Non cantabit gallus*.) Hinc autem magnam doctrinam haurimus, quod non sufficit humanum propositum absque divino subsidio. Petrus enim, quamvis fervens esset, derelictus tamen à Deo, supplantatus fuit ab hoste. (a) *Beda*. Sciendum autem, quod Deo permittente timorati lapsam paventur quandoque ad fastus præcedentis remedium. Sed quamvis idem videatur esse delictum timorati, & aliorum, refert non modicum: nam timoratus ex quibusdam ingidiis, & pene prout (1) noluit peccavit; alii vero nullam gerendo curam neque sui, neque Dei, peccat, non distinguentes inter peccare & agere virtuosè. Unde reor (2) & iulsiōnis modum in eis debere fore diversum: nam timoratus quodam juveniēte indigens, circa eandem rem erga quam peccavit, (3) iusta debet perferre; alii vero, cum totum bonum animæ destruxerint, affligi, & moneri, & præceptis subijci debent, quousque ratum sit illis Deum iustum iudicem esse, & contremiscant. *Augustinus* de Conf. Evāg. (Lib. 3. cap. 2.) Hoc autem quod hic dicitur de Petri negatione prædicta, omnes quidem Evangelistæ commemorant, sed non omnes ex una eademque occasione (4) sermonis ad eam commemorandam veniunt: nam *Matthæus*, & *Marcus* eam subnectunt postea quam Dominus egressus est ex illa domo ubi manducaverant pascha; *Lucas* vero, & *Joannes* antequam inde esset egressus. Sed facile possumus intelligere aut illos duos ea recapitulando posuisse, aut istos præoccupando; nisi magis moveret quod tam diversa non tantum verba, sed etiam sententias Domini præmittunt, quibus permotus Petrus illam præsumptionem præferret, vel pro Domino, vel cum Domino moriendi, ut magis cogant intelligi, ter eum expressisse præsumptionem suam diversis locis sermonis Christi, & ter illi à Domino responsum, quod eum ante galli cantum ter esset negaturus.

(k) *Cyrellus*. Prædixerat autem Dominus Petro quod eum esset negaturus, tempore scilicet

(1) *Al.* voluit. (2) *Corrigit P. Nicolai*, & objurgationis modum in eis debere facere diversum. (3) *Idem ita legit* objurgationem debet sustinere. (4) *Al.* sermones. (5) *Al.* deest vero. (6) *Al.* omittitur illa.

Ex edit. P. Nicol. (a) *Basilii* in Regulis brevior. ad interrog. 8. *Basilii indicem habent* & aliæ antiquæ editiones. (b) In illud ad Rom. 16. *Salutate Priscillam, & Aquillam*. Est homilia singularis inscriptionem istam præferens, quæ adjecta est post homilias in Epist. ad Romanos.

et suæ captivitas; sed quia seniel facta est mentio de captione ejus, consequenter nuntiatur supervenientem contra Judæos consilium: unde dicitur: *Et dixit eis: Quando misi vos sine sacco, & pera, & calceamentis, nunquid aliquid desuit vobis? Miserat enim Salvator factos Apostolos prædicare civitatibus, & oppidis regnum cælorum, præcipiens ut euntes nullius corporalium curam gererent; sed in eo totam spem vivendi reponerent. Chrysostomus. (b) Sicut autem qui docent natæ, circa principium quidem manus suas supponentes, attentius sustentant suos discipulos, postea (5) vero plerumque manum abstrahentes jubent ut sibi opitulentur, quinimmo & paululum emergi permittunt; ita & Christus fecit discipulis. In exordiis quidem præsto in cunctis eis aderat, parans eis uberrime assistentiam omnium: unde sequitur: *At illi dixerunt, Nihil. At ubi oportebat & proprias vires ostendere, subtrahit eis aliquantulum gratiam, jubens eis ex se nonnulla peragere: unde sequitur: Dixit ergo eis: sed nunc qui habet saccum, quo scilicet portatur pecunia, tollat similiter & peram, quæ scilicet portantur cibaria. Et quidem quando nec calceamenta, nec zonam habebant, nec baculum, nec æs, nullius passus sunt penuriam; ut autem marsupium concessit eis, & peram, esurire videntur, & sitire, & nadiratem pati; ac si eis diceret: Hactenus cuncta vobis uberrime assistebant, nunc autem volo vos & inopiam experiri: ideoque non addico necessitati pristinæ legis, sed mando & loculum habere, & peram. Poterat autem & Deus usque in finem eos in tanta consuetudine copiarum sed noluit ob multas causas: primo quidem ut nihil sibi tribuerent, sed recognoscerent totum emanasse divinitus; secundo ut moderari sibi sciant; tertio ne majora de se opinentur. Horum igitur causa permittens eos incurere multa inopinatum, relaxavit prioris legis rigorem, ne gravis, & intolerabilis fieret eis vita. *Beda* (super *Quando misi vos sine sacco*.) Non enim eadem vivendi regula perfectionis quæ pacis tempore discipulis informat. Misis quidem discipulis ad prædicandum, ne quid tollerent in via, præcepit, ordinans scilicet ut qui Evangelium nuntiat, de Evangelio vivat. Instante vero mortis articulo, & tota (6) illa gente**

gente pastorem simul, & gregem persequente, congruam temporis regulam decernit, permittens ut tollant victum necessariam, donec, sopita insania persecutorum, tempus evangelizandi redeat: ubi nobis quoque dat exemplum, iusta nonnumquam causa instante, quædam de nostri propositi rigore posse sine culpa intermitteri. *Augustinus* contra Faustum (Lib. 22. cap. 77.) Nulla ergo (1) inconstantia præcipientis, sed ratione dispensantis, pro temporum diversitate præcepta, vel consilia, vel permissa mutantur. *Ambrosius* (Lib. 10. cap. de gladio tollendo.) Qui autem ferire prohibet, cur emere gladium jubet, nisi forte ut sit parata defensio, non ultio necessaria. (2) & videatur potuisse vindicari, sed noluisse? unde sequitur: *Et qui non habet, scilicet saccum, vendatunicam suam, & emat gladium. Chrysostomus.* Quid est hoc? *Quid dixerat Matth. 6.* „ Si quis, te percussit in dextera gena, vertas ei & aliam; „ nunc armat discipulos, & solo gladio: nam si penitus armare decebat, non solum oportebat gladium possidere, sed & scura, & galeas. Sed & si mille hujusmodi possiderent arma, pro tot insubitibus, & insidiis populorum, tyrannorum, urbium, nationum, qualiter undecim (3) comparerent, & ex solo aspectu agminum non contremiscent, nutrii in stagnis, & fluviis? Non ergo putemus eum jusse ut gladios possiderent; sed per gladios innuit imminentes insidias Judæorum: unde sequitur: *Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est oportet impleri in me: Et cum iniquus deputatus est. Theophylactus* (hoc loco.) Cum enim ipsi inter se supra de prærogativis contenderint: Non est, inquit, tempus prærogativarum, immo periculorum, & cædium: nam ego magister vester duor ad mortem non honorabilem, cum impiis deputandus: *Etenim ea quæ sunt de me, scilicet prædicta, finem habent, idest impletionem.* Volens ergo violentum insultum innuere, meminit gladii: nec profusus revelavit, ne tangerentur acedia, nec profusus obticuit, ne repentinis aggressibus fluctuaretur; sed postea recolentes mirarentur quomodo seipsum pretium exhibuit passioni pro salute humana. *Basilii.* (a) Vel Dominus non jubet portare marsupium, & peram, & emere gladium; sed prædicat futurum, quod scilicet Apostoli oblii temporis passionis, donorum, & legis Domini, auderent fumere gladios: fa-

pius enim Scriptura unius imperativa sermonis specie loco prophætia. In pluribus tamen libris non invenitur: *Accipite, tollat, vel emat, sed tollat, & emet. Theophylactus* (ubi supra.) Vel per hoc prænuñtiat eis quod incurerent famem, & sitim, quod innuit per peram; & adversitates nonnullas, quod innuit per gladium. (b) Vel aliter. Quod Dominus dicit: *Qui habet saccum, tollat similiter & peram*, videtur sermo ad discipulos fieri; sed revera respicit quamlibet Judæi personam; quasi dicat: Si quis Judæorum abundat facultatibus, congestis omnibus fugiat, si autem quis ultima oppressus penuria colit regionem, hic etiam amicum vendat, & gladium emat: invadet enim eos intolerabilis impetus pugnae, ut nihil ad resistendum sufficiat. Deinde pandit horum malorum causam: quia scilicet passus est penam profanis debitam, cum latronibus crucifixus. Et cum ad hoc perventum fuerit, fumet verbum deprecationis; persecutoribus autem accident quæ à Prophetis sunt prædicta. Hæc igitur Dominus prædixit de futuris regioni Judæorum; sed discipuli non intelligebant profunditatem dictorum, putantes ob futurum proditoris insultum gladii opus esse: unde sequitur: *At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hæc. At ille dixit eis, Satis est. Chrysostomus.* (c) Et quidem si humano eos volebat uti auxilio, nec centum sufficerent gladii; quod si volebat eos ut humano subsidio, etiam duo supervacui sunt. *Theophylactus* (super illud *Satis est*.) Noluit ergo Dominus eos reprehendere quasi non intelligentes; sed dicens, *Satis est, eos dimisit.* (4) Quidam autem dicunt, Dominum ironice dixisse, *Satis est*; quasi dicat: Ex quo duo sunt gladii, sufficient nobis ad tantam multitudinem, quanta nos debet invadere. *Beda* (super *Ecc gladii duo*.) Vel duo gladii sufficient ad testimonium sponte passu Salvatoris: unus qui & Apostolis audaciam pro Domino certandi, & Domino virtutem medicandi doceret inesse; alter qui nequaquam vagina exemptus, ostenderet eos nec totum quod potuere pro ejus facere defensione promissos. *Ambrosius* (Lib. 10. in Luc. de pera, & gladio tollendo.) Vel quia lex (5) referre non vetat, fortasse Petrus duos gladios offerenti satis esse dicit, quasi licuerit usque ad Evangelium; ut sit in lege æquitatis eruditio, in Evangelio bonitatis perfectio. Est etiam gladius spiritualis ut vendas patrimonium, & emas

(1) *Al.* instantia. (2) *Al.* & videre. *Nicolajus* habet videat. (3) *Al.* compareret; & max. omittitur præpositio ex. (4) In quatuor supra jam citatis exemplis interponuntur sequentia: sicut cum nos aliquem alloquentes, cum videmus non intelligere quod dicitur, dicimus, Bene, sine, ne ipsum molestemus. (5) *Al.* referre.

Ex edit. P. Nicol. (a) In Regulis brevior. ad interrog. 31. (b) *Cyrellus*. (c) Ut supra.

fitur autem quomodo Jesus principes sacerdotum, magistratus templi, & seniores, qui ad se venerunt, alloqui dicitur, cum apud alios Evangelistas non ipsos venisse, verum in atrio Caiphæ expectantes, ministros misisse perhibeantur. Sed huic contrarietati respondetur, quod illi non per seipsos, sed per eos quos miserunt ad apprehendendum Christum in suæ jurisdictionis potestate venerunt.

(o) *Ambrosius* (Lib. 10. in Luc. cap. de Judæ osculo.) Non intellexerunt infelices mysterium, nec venerati sunt tam clementem pietatis affectum, quo etiam hostes suos non passus est vulnerari: dicitur enim: *Comprehendentes autem eum, duxerunt ad Annam principis sacerdotum.* Cum legimus teneri Jesum, caveamus ne putemus eum teneri secundum divinitatem, & invitum quasi infirmum: tenetur enim, & ligatur secundum corporis veritatem. *Beda* (super illud: *Duxerunt eum ad domum.*) Princeps autem sacerdotum Caiphæ significat, qui secundum Joannem erat pontifex anni illius. *Augustinus* de Conc. Evang. (Lib. 3. cap. 6.) Sed primo ad Annam ductus est socerum Caiphæ, sicut Joannes dicit, quam ad Caipham, ut *Matthæus* dicit. *Marcus* autem, & *Lucas* nomen non dicunt pontificis. *Chrysostomus*. (a) Idcirco autem ducitur ad domum pontificis, ut de consensu principis sacerdotum singula quæque facerent: illuc enim omnes convenerant Christum præsolantes. Magnus autem fervor Petri offenditur, qui non aufugit, cum alios fugientes vidisset: sequitur enim: *Petrus vero sequebatur eum à longe.* *Ambrosius* (Lib. 10. in Luc. cap. de prodicione Petri per ancillam.) Bene à longe sequebatur jam proximus negator: neque enim negare potuisset, si Christo proximus adhæssisset. Sed in hoc fit reverendus, quod Dominum non reliquit etiam cum timeret: metus naturæ est, cura pietatis. *Beda* (super *Petrus sequebatur à longe.*) Quod autem ad passionem euntem Dominum à longe sequitur Petrus, significat Ecclesiam securitatem quidem, idest imitaturam passionem Domini; sed longe differenter: Ecclesia enim pro se patitur, at ille pro Ecclesia. *Ambrosius* (ubi supra.) Jam autem in domo principis sacerdotum ignis ardebat: unde sequitur: *Accenso autem igne in medio atrii, & circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum.* Accessit Petrus ut calefaceret se, quia, clauso Domino, calor mentis jam in eo refrigerat. (b) *Chrysostomus.* Traditæ enim erant

(1) *Al.* Paulo cum littera initiali majuscula, velut Apostoli nomen esset, cum adverbium comparativum sit ut plura habent exempla. (a) *P. Nicolai* legit Quid agis Petre?

EX EDIT. P. NICOL. (a) Hom. 84. in Matth. (b) *Augustinus* serm. 124. de tempore, pro quo prius perperam *Chrysostomus* indicabatur, contra tenorem ipsum styli. (c) *Augustinus* ibid.

Petro claves regni cælorum: crederda erat et populorum innumera multitudo, quæ esset involuta peccatis. Erat autem Petrus (1) paulo durius, sicut truncata servi principis sacerdotum declarat auricula. Hic igitur tam durus, tamque severus, si donum non peccandi fuisset adeptus; quæ venia commissis populis donaretur? Quem divina providentia permisit, quod primo ipse laberetur in peccatum, quo erga peccantes duriorem sententiam proprii casus intulit temperaret. Et cum se calefacere vellet ad prunas, accessit ad eum puella, de qua sequitur: *Quem cum vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisse invitata, dixit: Et hic cum illo erat.* *Ambrosius* (Lib. & tit. eod.) Quid sibi vult Lucas primo eum prodit ancilla, cum viri utique magis potuerint eum recognoscere, nisi ut iste sexus peccare in nece Domini videretur, ut & iste sexus redimeretur per Domini passionem? Petrus autem proditus negat: malo enim negasse Petrum quam Dominum festulisse: unde sequitur: *At ille negavit: dicens: Mulier, non novi illum.* (c) *Chrysostomus.* Quid (2) ais, ô Petre? Vox tua repente mutata est: os enim plenum fidei, & amoris in odium, perfidiamque conversum est: non tibi flagella, nondum sunt adnota tormenta: qui interrogat, nullus est eorum qui auctoritate sua possit formidinem incutere confidenti: mulier te simplici voce interrogat, & forte nec proditura confessum; nec tamen mulier, sed puella ostiaria, vile mancipium. *Ambrosius* (ubi supra.) Sed ideo negavit Petrus, quia promissit incaute: non negat in monte, non in templo, non in sua domo, sed in prætorio Judæorum: ibi negat ubi Jesus ligatus est, ubi veritas non est. Negans autem dicit, *Non novi illum:* temerarium quippe erat ut diceret, quia noverat eum quem mens humana non potest comprehendere: nemo enim novit Filium nisi Pater: "Matth. 11. Rursum secunda vice negat Christum: sequitur enim: *Et post pusillum alius videns eum dixit: & tu de illis es.* *Augustinus* de Conc. Evang. (Lib. 3. cap. 6.) Intelligitur autem quod in hac secunda negatione à duobus est compellatus, ab ancilla scilicet, quam commemorat *Matthæus*, & *Marcus*, & ab alio quem commemorat *Lucas.* Hoc ergo quod hic *Lucas* dicit, *Et post pusillum*, jam egressus erat januam Petrus, & primum gallus cantaverat, ut *Marcus* dicit; jam redierat, ut, quemadmodum dicit *Joannes*, ad focum stans iterum negaret:

de qua negatione sequitur: *Petrus vero ait: O homo, non sum.* *Ambrosius* (ubi supra.) Maluit enim se negare quam Christum; aut quia videbatur negare Christi societatem, utique se negavit. *Beda.* In hac autem negatione Petri dicimus, non solum ab eo negari Christum qui dicit eum non esse Christum, sed ab illo etiam qui, cum sit, negat se esse Christianum. *Ambrosius.* Tertio quoque interrogatur: sequitur enim: *Et intervallo facta quasi hora unius, alius quidam affirmabat dicens: Vere & hic cum illo erat.* *Augustinus* de Conc. Evang. (Lib. 3. cap. 6.) Quod *Matthæus*, & *Marcus* dicunt. Post pusillum, quantum esset hoc temporis manifestat hic *Lucas* dicendo: *Et intervallo facta quasi hora unius:* de hoc autem intervallo tacet *Joannes.* Item quod *Matthæus*, & *Marcus* non singulari, sed plurali numero enuntiant eos qui cum Petro agebant; cum *Lucas*, & *Joannes* unum dicant; facile est intelligere, aut pluralem numerum pro singulari usitata locutione usurpasse *Matthæum*, & *Marcum*; aut quod unus maxime, tamquam qui eum viderat, affirmabat, ceteri autem secuti ejus fidem Petrum simul urgebant. Jam vero illud quod *Matthæus* ipsi Petro dictum asseverat cap. 26. "Nonne te vidi in horto?" *Marcus* autem, & *Lucas* inter se illos de Petro locutos: aut sententiam intelligimus tenuisse eos qui compellatum dicunt Petrum: tantum enim valet quod de illo coram illo dicebatur, quantum si illi diceretur: aut utroque modo dictum, & alios hunc, alios illum modum commemorasse. *Beda* (super illud, *Nam & tu Galilæus es.*) Subdit autem: *Nam & Galilæus es:* non quia alia lingua Galilæi, atque alia loquerentur Hierosolymite, qui utrique fuerunt Hebræi; sed quod unaquæque provincia, & regio suas habendo proprietates, usitatum loquendi sonum vitare non possit.

Sequitur: *Et ait Petrus: O homo nescio quid dicis.* *Ambrosius* (ubi supra.) Hoc est, sacrilegia vestra nescio. Sed nos excusamus, ipse non excusavit: non enim satis est involuta responsio contentis Jesum, sed aperta confessio: & ideo Petrus non de industria respondisse sic inducitur, quia postea recordatus est, & tamen flevit. *Beda* (super *Et continuo gallus cantavit.*) Solet autem sacra Scriptura (1) sæpe meritum causarum per meritum designare temporum: unde Petrus, qui media nocte peccavit, ad galli cantum penituit: sequitur enim: *Et continuo illo adhuc loquente gallus cantavit.* Quia quod in tenebris oblivioni erravit, veræ lucis remem-

S. Th. Op. Tom. IX.

(1) *Al.* sæpe meritum designare temporum. (2) *Al.* jactantes. (3) *Al.* Lavent.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Hom. 82. in Joannem. (b) *Cyrellus.*

moratione correxit. *Augustinus* de Conc. Evang. (Lib. 3. cap. 6.) Galli autem cantum post trigram negationem Petri intelligimus, sicut *Marcus* expressit. *Beda* (ubi supra.) Hunc gallum mystice opinor aliquem doctorem intelligendum, qui (2) jacentes, & somnolentos increpat, dicens: "Evigilate justi, & nolite peccare:" 1. Corinth. 15. *Chrysostomus.* (a) Admirare autem curam magistri: quia cum vincus esset, multa utebatur provisione erga discipulum, quem nutu erigens ad lacrymas provocavit, sequitur enim: *Et conversus Dominus respexit Petrum.* *Augustinus* de Conc. Evang. (Lib. 3. cap. 6.) Quod quomodo accipiendum sit, diligentius considerandum est. Dicit enim *Matthæus* cap. 26. "Petrus enim sedebat foris in atrio: quod non diceret, nisi illa cum Domino intrus agerentur. Similiter & in eo quod dixit *Marcus* cap. 14. "Et cum esset Petrus in atrio deorsum, ostendit non solum in interioribus, sed etiam in superioribus gesta quæ dixerat. Quomodo ergo respicit Dominus Petrum facie corporali? Quapropter mihi videtur illa respectio divinitus facta: & sicut dictum est *Psalms* 12. "Respice, & exaudi me;" & *Psalms* 64. "Convertere Domine, libera animam meam:" ita dictum arbitror: *Conversus Dominus respexit Petrum.* *Beda* (super *Respexit Dominus Petrum.*) Respicere namque ejus, misereri est: quia non solum cum agitur poenitentia, verum etiam ut agatur, Dei misericordia necessaria est. *Ambrosius* (ut supra.) Denique quos Jesus respicit, plorant delictum: unde sequitur: *Et recordatus est Petrus verbi Domini quod dixerat: Quia prius quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras Petrus flevit amare.* Quare flevit? Quia erravit ut homo: lacrymæ ejus lego, satisfactionem non lego. (3) Lavant lacrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri. Negavit primo, & secundo, & non flevit, quia adhuc non respexerat Dominus; negavit tertio, respexit eum Jesus, & amarissime flevit. Et tu si veniam vis mereri, dilue lacrymis culpam tuam. (b) *Chrysostomus* Non autem audebat Petrus palam flere, ne à lacrymis deprehenderetur; sed foras exiens lacrymabatur. Flevit autem non propter poenam; sed quia dilectum negaverat, quod molestius erat ei quolibet supplicio.

(p) *Augustinus* de Conc. Evang. (Lib. 3. cap. 6.) De Petri tentatione, quæ inter Domini contumelias facta est, non eodem ordine omnes narrat: nam illas primo commemorat *Matthæus*, & *Marcus*, deinde Petri tentationem.

ne purgaret. (1) Prosper in Libro Sententiarum Augustini (sent. 68.) Orans etiam cum sudore sanguineo Dominus significabat de corpore suo toto, quod est Ecclesia, manatura martyria. Theophylactus (super Sicut gutta sanguinis decurrens in terram.) Vel hoc proverbialiter dicitur de eo qui vehementer sudavit, quod sudavit sanguinem. Volens igitur Evangelista innuere, quod grossis sudorum guttis maderat, sumit guttas sanguinis ad exemplum. Post hoc autem inveniunt discipulos dormientes præ tristitia, improperat eis, simul admonens ut orarent: sequitur enim: *Et cum surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia.* Chrysostomus. Erat enim inemptum noctis, & discipulorum oculi præ angustia premebantur, & erat somnus non torporis, sed mætoris. Augustinus de Consensu Evang. (Lib. 3. cap. 4. circ. med.) Non autem expressit hic Lucas quoræ oratione Dominus ad discipulos venerit; nihil tamen hoc Mattheo, & Marco, repugnat. Beda (super illud, Surgite, & orate.) Demonstrat autem Dominus consequenter quia pro discipulis oraverit, quos monet orationum suarum vigilando, & orando existere participes: sequitur enim: *Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, & orate, ne intréris in tentationem.* Theophylactus (super Ut non intréris in tentationem.) Hoc est, ne à tentatione suspentur: hoc enim est non induci in tentationem, non demergi ab ea. Vel simpliciter nos jubet orare, ut tranquilla sit nostra vita, nec immergamur in aliquod molestorum. Diabolicum enim est, & superbum, quemquam se in tentationem præcipitare: unde & Jacobus cap. 1. non dixit, injicite vos in tentationes; sed, cum incidéris omne gaudium æstimate, de invitò voluntarium facientes.

(n) *Glossa.* (a) Præmissa oratione Christi, subjicitur de ejus prodicione, qua à discipulo prodicitur: dicitur enim: *Adhuc eo loquente, ecce turbata, & qui vocabatur Judas, unus de duodecim, antecedebat eos.* Cyrillus. Dicit autem, *Qui vocabatur Judas*, quasi nomen ejus habens exosum; addit autem, *Unus de duodecim*, ad significantiæ nequitie proditoris: nam qui honoratus fuerat æque Apostolis, factus est occisionis causa in Christum. Chrysostomus. (b) Sicut enim insanabilia (2) vulnera nec ausuris medicamentis obediunt; nec demulcentibus; sic

(1) *Al.* Augustinus in Sententiis Prosperi. (2) *Al.* vulnerum. (3) *Al.* Nicolai legit Magna divina significatio potestatis, &c. (4) *Al.* Ostendit Deum quem proderat.

Ex edit. P. Nicol. (a) Non est in Glossa quæ nunc extat. (b) Quod subjungitur ex Chrysostomo, & ex Theophylacto Corderius notat in Cat. Græc. PP. non occurrit. (c) Conc. 1. de Lazaro. (d) Hinc rursum appendicem ut ex Theophylacto Corderius dat ubi supra; nec tamen apud illum occurrit, sed sequens tantum, quæ Chrysostomi nomine datur.

quod Joannes commemorat cap. 18. „ Quem queritis? „ Ambrosius (ubi supra) Oculatus est autem eum Dominus, non quo simulare nos doceat, sed ut neque proditorem refugere videretur, & plus afficeret proditorum, cui amoris officia non negaret. Theophylactus (super Videntes autem hi quæ fiebant.) Zeleanter autem discipuli, & gladios evaginant: unde sequitur: *Videntes autem hi qui circa ipsum erant quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percussimus in gladio? Sed qualiter habent gladios? Quia mactaverant agnum, & à mensa discesserant.* Alii autem discipuli quaerunt an percuterent; sed Petrus ubique fervens pro Domino, persuasionem non expectat, (1) sed percussit servum pontificis: unde sequitur: *Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram.* Augustinus de Concord. Evang. (Lib. 3. cap. 5.) Qui percussit, secundum Joannem Petrus erat; quem autem percussit, Malechus vocabatur. Ambrosius. Eruditus enim in lege, Petrus promptus affectu, qui sciret Phitees reputatum ad justitiam quod sacrilegos peremisset, percussit principis servum. Augustinus de Concord. Evang. (Lib. 3. cap. 5.) Deinde Lucas dicit: *Respondens autem Jesus ait: Sinite usque huc.* Et hoc est quod Matheus commemorat cap. 26. „ Contra, verte gladium tuum in locum suum. „ Nec moveat quasi contrarium sit quod Lucas hic dicit Dominum respondisse, *Sinite usque huc*; quasi post istam percusionem, ita dictum fuerit ut placuerit ei usque huc factum, sed amplius fieri noluerit; cum in verbis quæ Matheus posuit intelligatur potius totum factum quo usque est gladio Petrus, Domino displicuisse. Illud enim verum est quod cum interrogassent dicentes, *Domine, si percussimus in gladio?* tunc respondit, *Sinite usque huc*; id est, non vos moveat quod futurum est: permittendi sunt hucusque progressi, hoc est ut me apprehendant, & impleantur quæ de me scripta sunt. Non enim diceret, *Respondens autem Jesus*, nisi ad interrogationem eorum responderet, non factò Petri. Sed inter moras verborum interrogantium Dominum, & illius respondentis, Petrus aviditate defensionis percussit. Sed non poterunt simul dici, (2) quæ simul fieri poterunt. Tunc, sicut dicit Lucas, sanavit eum qui percussus erat: sequitur enim: *Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum.* Beda (cap. 113. in Luc.) Numquam enim pietatis suæ Dominus obliviscitur. Illi iusto mortem

inferunt, iste persequentium vulnera sanat. Ambrosius (Lib. 10. in Luc. cap. de oculo Judæ.) Sed cum Dominus (3) vulnera cruentum detestit, mysteria divina subjecit, ut servus principis mundi, non naturæ conditione, sed culpæ, auris vulnus exciperet, qui non audisset verba sapientiæ. Aut si Petrus volens percussit aurem, docuit quod aurem (4) in specie habere non deberet, quam in mysterio non haberet. Sed quare Petrus? Quia ipse ligandi & solvendi adeptus est potestatem; & ideo tollit gladio spiritali aurem interiore male intelligentis. Sed Dominus ipse referendū auditum, demonstrans, & ipso, si convertantur, posse (5) sanari qui in passione Domini vulnerati sunt: eo quod omne peccatum, fidei mysteriis abluatur. Beda (super *Et cum tetigisset auriculam ejus.*) Vel servus iste populus est Judæorum, principibus sacerdotum indebito mancipatus officio; qui in passione Domini dexteram auriculam, id est spiritalem legis intelligentiam, perdidit; quæ scilicet auris, Petri gladio deceditur, non quod ille sensum intelligendi audientibus tollat, sed divino ablatum iudicio negligentibus pandat. Verum eadem dextera auris in his qui in eodem populo crediderunt, divina dignatione pristino est restituta officio.

Sequitur: *Dixit autem Jesus ad eos qui venerant ad se, principes sacerdotum, & magistratus templi, & seniores: quasi ad latronem existis cum gladiis, & fistibus.* Chrysostomus. Accesserunt enim nocte timentes multitudinis impetum; & ideo dicit: *Quid vobis opus erat his armis in eum qui vobiscum est semper?* & hoc est quod sequitur: *Cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me.* Cyrillus (a) Ubi non inculpat Dominus præfides Judæorum, quod non sibi mature paraverant insidias mortis; sed arguit eos qui timere opinabantur eum se invasisse ipso invito; ac si dicat: *Tunc non cepistis me, quia nolebam,* (6) & nec nunc possertis, nisi me sponte vestris subjicerent manibus: unde sequitur: *Sed hæc est hora vestra;* id est, parvum tempus concessum est vobis exercendæ in me vestre (7) sævitie, Patte votis meis favente. Dicit etiam quod hæc potestas est tenebris data, id est diabolo, & Judæis, insurgendi in Christum; & hoc est quod subditur: *Et potestas tenebrarum.* Beda. Quasi dicat: Ideo adversum me in tenebris congregamini; quia potestas vestra, qua sic contra lucem mundi armamini, in tenebris est. Quæ-

(1) *Al.* omittitur sed. (2) *Al.* quæ simul fieri poterunt tunc, sicut dicit Lucas, &c. item quæ simul fieri non poterunt, &c. (3) *Legit Nicolai vulnera cruenta.* (4) *Al.* in spem. (5) *Al.* salvari. (6) *Al.* sed. (7) *Al.* superbia.

Ex edit. P. Nicol. (a) In Cat. Græc. PP.

emas verbum quo mentis penetrabilia vestiuntur. Est etiam gladius passionis, ut exuas corpus, & immolatae carnis exuviis ematur tibi sacra corona Martyrii. (1) Movet adhuc quod duos gladios discipuli protulerunt, ne forte unum novi, unum veteris testamenti sit, quibus adversus diaboli armamur insidias. Deinde dicit Dominus, *Satis est*, quasi nihil desit ei quem utriusque testamenti doctrina munierit.

(1) *Beda* (cap. 92. in Luc.) Tradendus a discipulo Dominus confectioni secessus locum, quo facillime reperiri possit, adit: unde sequitur: *Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem Oliveti.* *Cyrillus.* De die namque conversabatur Hierosolymis; obscura vero nocte succedente in montem olivarum cum suis conversabatur discipulis: unde subditur: *Secuti sunt autem illum & discipuli.* *Beda.* Pulchre autem sui corporis mysteriis imbutos in montem olivarum discipulos educit, ut omnes in morte sua baptizatos Sancti Spiritus charismate confirmandos esse designet. *Theophylactus* (hoc loco.) Post cenam autem nequaquam inertia, & jocus, & somnus occupant Dominum; sed oratio, & doctrina: unde sequitur: *Et cum pervenisset ad locum, dixit illis: Orate ne intretis in tentationem.* *Beda* (cap. 92.) Impossibile quidem est humanam animam non tentari: unde non ait, *Orate ne tentemini*; sed *orate ne intretis in tentationem*; hoc est, ne tentatio vos superet ultima. *Cyrillus.* Sed ne solis verbis eis prodesset, procedens paululum orabat: unde sequitur: *Et ipse avulsus est ab eis quantum jaculus est lapidis.* Ubique invenies eum femorum orantem, ut discas quod animo attento, & corde quieto colloquendum est cum Deo sublimi. Non autem quasi egens alieni suffragii precibus insitebat qui est omnipotentissima virtus Patris; sed ut discamus non esse in tentationibus dormitandum, sed magis orationibus insistendum. *Beda.* Solus etiam orat pro omnibus qui solus erat passurus pro omnibus, significans tantum orationem suam, quantum & passionem a nostra distare. *Augustinus* de Quasi. Evang. (Lib. 2. cap. 50.) *Avulsus est autem ab eis quantum jaculus est lapidis*, tamquam typice admonerit ut in eum dirigerent lapidem; id est, usque ad ipsum perducerent intentionem legis, quae scripta erat in lapide. *Gregorius* Nisenus. (a) Quid autem sibi vult flexus genarum, de quo dicitur: *Et postis genibus orabat.* Humanas quidem usus est pronos terrae suppli-

(1) *Al.* Monet. (2) *Al.* intrent. (3) *Al.* incredibile erat futurum. (4) *Locum istum sic plinius effert Nicolojus*: qui excusationem ignorantiae habere non potest, si me occiderit, habens legem, & Prophetas, qui me quotidie vaticinantur.

Ex edit. P. Nicol. (a) Vel Isidorus in Cat. Graec. PP. (b) In Cat. Graec. PP.

care majoribus, factio ostendentes fortiores esse qui rogantur. Palam est autem humanam naturam nihil habere Deo condignum; & ideo honorifica signa quae invicem exhibemus, facientes nos humiliores esse respectu excellentiae proximi; transumptimus ad obsequia incomparabilis naturae: unde ille qui nostros languores portavit, ac pro nobis interesset, per hominem quem sumptu genuesset orando, sancti eius non esse superbiendum orationis tempore, sed per omnia humilitati conformandum: quia „Deus superbis resistit, dat autem humilibus gratiam.“ 1. Petr. 5. *Chrysostomus.* Quaelibet autem ars verbis, & operibus ostenditur ab eo qui docet. Quia ergo Dominus venerat doctrinam nos quamlibet virtutem, ob hoc eadem dicit, & facit: unde quia iusserat verbis orare, ne (2) intrent in tentationem, hoc etiam opere docet: sequitur enim: *Dicens: Pater si vis, transfer calicem istum a me.* Non dicit, *Si vis*, quasi ignorans an Patri placeret: neque enim magis ardua cognitio est cognitione patris substantiae, quam ipse solus perspicaciter novit, secundum illud Joan. 10. „Sicut novit me Pater & ego novi Patrem:“ neque hoc dicit quasi respiciens passionem: qui enim comminatus est discipulo volenti eius passionem impedire, ut fatanum eum vocaret post multa praecordia, qualiter crucifigi volebat? Cur igitur ita dictum est, confideres. Quantum erat audire quod Deus ineffabilis, qui quemlibet intellectum transcendit, voluit uterum subire virgineum, lac sugere, & humana quaeque pati. Quoniam ergo tere (3) incredibile erat quod erat futurum, primo quidem misit Prophetas hoc huntiantes, postea ipse indutus carne veniens, ut non phantasma putaretur, permittit carnem ferre naturales defectus, esurire, sitire, & dormire, laborare, affici, & anxari; ob hoc & recusat mortem, veram humanitatem demonstrans. *Ambrosius* (Lib. 10. in Luc. cap. de trist. & dolore Christi.) Dicit ergo: *Si vis, transfer a me calicem istum*; quasi homo mortem recusans, quasi Deus sententiam suam servans. *Beda.* Vel transferri a se calicem postulat, non quidem timore patienti, sed misericordia prioris populi, ne ab illo bibat calicem propinatum: unde & signanter non dicit: *Transfer a me calicem*, sed *calicem istum*, hoc est populi Judaeorum, (4) qui excusationem ignorantiae habere non potest, qui me quotidie vaticinatur. *Dionysius* Alexandrinus. (b) Vel quod di-

dicit: *Transfer calicem istum a me*, non est hoc, non adveniat mihi: nisi enim advenit, transferri non potest. Igitur ut sentit jam praesentem, cepit affici, & trisari, & quasi jam (1) propinquante eo, dicit, *Transfer calicem hunc.* Sicut enim quod (2) praeterit, nec contactum est, nec permanens; sic & Salvatore leviter invadentem tentationem flagitat pelli; & hoc est non intrare in tentationem, quod consulit esse orandum. Perfectissimus autem modus tentationes evitandi manifestatur (3) cum dicitur: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Deus enim inexperus est malorum. Vult autem nobis bona largiri supra id quod petimus, vel intelligimus. Ergo perfectam voluntatem Patris, quam ipse novit, petit fortiori effectum, quae eadem est & sua secundum deitatem. Renuit autem impleri humanam voluntatem, quam dicit suam, paterna voluntate minore. *Athanasius.* (a) Geminum enim hic velle ostendit: alterum quidem humanam, quod est carnis; alterum vero divinum: humanitas enim ob carnis fragilitatem recusat passionem; sed divinus eius affectus affectanter eam subit, eo quod non esset possibile eum detineri a morte. *Gregorius* Nisenus. (b) Apollinaris autem asserit quod Christus non habuit secundum terrenam naturam propriam voluntatem; sed solum in Christo est voluntas Dei, qui de caelo descendit. Dicit ergo: quam voluntatem vult Dominus nequaquam evenire? Neque enim deitas auferit propriam voluntatem. *Beda* (super illud, *Non mea voluntas, sed tua fiat.*) Appropinquans etiam passioni Salvator, infirmantium in se vocem sumpsit, ut cum hoc immineret quod fieri nolumus, sic per infirmitatem petamus ut non fiat quantum per fortitudinem parati sumus ut voluntas conditoris nostri, etiam contra nostram voluntatem, fiat.

(m) *Theophylactus* (super Apparuit illi Angelus confortans.) Ut nobis innotesceret orationis virtus, quatenus eam in adversis praeparamus, orans Dominus ab Angelo confortatur: unde dicitur: *Apparuit autem illi Angelus de caelo confortans eum.* *Beda* (cap. 93. in Luc.) Alibi legimus, Matth. 4. quia „Angeli accesserunt, & ministrabant ei.“ In documento ergo utriusque naturae, Angeli & ei ministrasse & eum confortasse dicuntur. Creator enim factus suae non igitur praedio; sed homo factus, sicut propter nos tristis est, ita pro-

5. Thom. Op. Tom. IX.

(1) *Al.* propinquante, hoc dicit. (2) *P. Nicolai* legit praeterierit. (3) *Al.* omittit cum. (4) *Al.* & infirmum. (5) *Fortis immanis* sacrilegii, &c. Ex edit. P. Nicol. (a) De Incarnatione contra Arrianos (b) Quod sub nomine Gregorii Niseni subiungitur, nullibi apud illum occurrit.

ter nos confortatur. *Theophylactus* (ubi supra.) Quidam autem dicunt, quoniam apparuit ei Angelus glorificans eum, & dicens: Domine, tua est virtus: tu namque potes contra mortem, (4) & infernum genus humanum liberare. *Chrysostomus.* Et quia non phantastica, sed vere nostram carnem suscepit, ut approbet dispensationis veritatem, & oppilet haereticorum ora, quaeque humana sustinet: sequitur enim: *Et factus in agonia prolixius orabat.* *Ambrosius* (Lib. 10. in Luc. cap. de dolore & tristitia Christi in princ.) Horrent plerique hoc loco, qui tristitiam Salvatoris ad argumentum inolitae potius a principio quam susceptae ad tempus infirmitatis inclinant. Ego autem non solum excusandum non puto, sed usquam magis pietatem ejus, maiestatemque demor: minus enim contulerat mihi, nisi meum suscepisset affectum: suscepit enim tristitiam meam, ut mihi suam laetitiam largiretur. Confidenter tristitiam nominamus, quia crucem praedico. Debit ergo dolorem suscipere, ut vinceret. Neque enim habent fortitudinis laudem qui stuporem magis vulnerum tulerint quam dolorem. Nos ergo voluit erudire, quemadmodum mortem, & quod est amplius, futurae mortis maeritiam viceremus. Dolens ergo, Domine, non mea, sed tua vulnera. Infirmatus est enim propter delicta nostra: & fortasse tristis est ideo quia post Adae lapsum, tali transitu nobis erat ex hoc saeculo recedendum ut mori esset necesse. Nec illud distat a vero; sed tristis erat pro persecutoribus suis quos sciebat (5) in malis sacrilegii poenas dururos. *Gregorius* 24. Moral. (cap. 17. vel in nov. codd. 7.) Appropinquante etiam morte, nostrae mentis in se certamen expressit, qui vim quamdam terroris, ac formidinis paritur, cum per solutionem carnis aeterno iudicio appropinquamus; nec immerito, quoniam anima post pusillum hoc invenit quod in aeternum mutare non possit. *Theophylactus* (super Orabat dicens.) Quod autem humanae naturae foret praemissa oratio, non autem divina, ut dicunt Arriani, patet etiam ex eo quod subdit: sequitur enim: *Et factus est sudor ejus sicut guttae sanguinis decurrerit in terram.* *Beda* (cap. 92. super Factus est sudor ejus.) Nemo sudorem hunc infirmitatis deputet, quia contra naturam est sudare sanguinem; sed potius intelligat, per hoc nobis declaratum quod effectum jam suae precis obtineret, ut scilicet fidem discipulorum, quam terrena adhuc fragilitas arguebat, suo sangu-

14. Thom. Op. Tom. IX.

nem; Lucas vero explicavit prius tentationem Petri, deinde Domini contumelias, dicens: *Et viri qui tenebant eum, illudebant ei, eadentes. Chrysostomus.* Cæli, & terræ Dominus (1) cæsus sustinet, & patitur impiorum ridicula, formam nobis patientiæ præbens. *Theophylactus.* Necnon Dominus Prophetarum, ut pseudopropheta deludatur.

Sequitur: *Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus; & interrogaverunt eum, dicens: Prophetiza nobis: quis est qui te percussit? Beda* (super Prophetiza nobis quis est.) Hæc quasi in contumeliam faciebant ejus, qui se à populis Prophetam voluit haberi. Sed qui tunc cæsus est, colaphis Judæorum, cæditur etiam nunc blasphemis fallorum Christianorum. Velaverunt autem eum, non ut eorum illa scelera non videat, sed ut à seipso faciem ejus abscondant. Hæretici autem, & Judæi, & mali Catholici eum reprobus actibus exacerbantes, quasi illudentes, dicunt: *Quis est qui te percussit? dum ab illo suas cogitationes, & opera tenebrarum cognosci non estimant. Augustinus de Con. Ev. (Lib. 1. cap. 6.)* Hæc autem intelligitur passus Dominus utique in domo principis sacerdotum, quo prius adductus est: unde sequitur: *Et ut factus est dies, convenerunt Seniores plebis, & principes sacerdotum, & scribæ, & duxerunt illum in concilium suum: dicens: Si tu es Christus, dic nobis. Beda (cap. 9. in Luc.)* Non veritatem desiderabant, sed calumniam præparabant. Siquidem Christum hominem tantummodo de stirpe David venturum sperantes, hoc ab eo querebant, ut si diceret, Ego sum Christus, calumniarentur, quod sibi (2) arrogaret regiam potestatem. *Theophylactus* (super *Si vobis dixerit, non creditis.*) Ipse vero sciebat eorum præcordia, quod qui non crederent operibus, multo minus sermonibus crederent: unde sequitur: *Et ait illis: Si vobis dixerit, non creditis mihi. Beda (cap. 9.)* Sæpe enim dixerat se Christum esse: puta cum dicebat Joah. 10. „Ego, & Pater unum sumus.“ & cetera talia. *Si autem interrogaverit, non respondebitis mihi, ne-*

que dimittetis. Interrogaverat enim eos, quomodo dicerent Christum filium esse David, cum David in Spiritu Dominum suum illum vocaverit; verum illi neque dicenti credere, neque interroganti respondere voluerunt. Quia autem semen David calumniari querebant, plus est quod audiunt.

Sequitur: *Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Theophylactus* (circ. fin. Comm.) Quasi dicat: Non est vobis de cetero tempus sermonum, & doctrinæ; sed deinceps iudicii tempus erit, cum videbitis me Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei. *Cyrillus.* (a) Cum autem de Deo sessio dicitur, arque thronus, regia, & universis principans dignitas designatur. Non enim (3) putamus tribunal quoddam positum esse, cui credamus, inhiit Dominum omnium; sed nec omnino dextrum, vel sinistram esse penes divinam naturam: proprium enim est corporum figura, & locus, & sessio. Qualiter autem patris honoris, patris quoque confessus Filius videbitur esse; si non est secundum naturam Filius, naturalem in se proprietatem habens Patris? *Theophylactus.* Hoc igitur audientes timere debebant; sed illi post hæc verba magis insaniant: unde sequitur: *Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Da? Beda (cap. 9. in Luc.)* Quod se Filium Dei dixerat, acceperunt in eo quod ait: *Erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Ambrosius* (Lib. 10. cap. cur Dominus interrogatus.) Dominus autem maluit se Regem probare, quam dicere; ut condemnandi causam habere non possint, qui quod obijciunt, hoc fatentur.

Sequitur: *Qui ait: Vos dicitis quia ego sum. Cyrillus.* (b) Hoc autem dicente Christo, succensuit pharisæorum cohors, usurpans ignominie vocem: unde sequitur: *At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audimus de ore ejus. Theophylactus* (in fin. Comm. ad 22. cap. Lucæ.) Ex quo patet quod inobedientes nulla commoda ferunt, revelatis sibi secretioribus; sed majorem poenam acquirunt, propter quod talia oportet eis esse occulta.

(1) Al. Jesus. (2) Al. arroget. (3) Al. putabamus.

Ex edit. P. Nicol. (a) In Thesaur. Lib. 12. cap. 14. (b) In Catena Græc. PP.

CAPUT XXIII.

(a) **ET** surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum. Coeperunt autem illum accusare, dicens: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum Regem esse. Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens ait: Tu dicis. Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum, & turbas: Nihil invenio causæ in hoc ho-

homine. At illi invalescebant dicentes: Commovit populum, docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque huc.

(b) Pilatus autem audiens Galilæum, interrogavit si homo Galilæus esset; & ut cognovit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat illis diebus. Herodes autem viso Jesu, gavisus est valde: erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audiret multa de eo; & sperabat signum aliquid videre ab eo fieri. Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabant autem principes sacerdotum, & scribæ constanter accusantes eum. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illudit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes, & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem.

(c) Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, & magistratibus, & plebe, dixit ad illos: Oblivistis mihi hunc hominem quasi avertentem populum; & ecce ego coram vobis interrogans nullam causam invenio in homine isto ex his in quibus eum accusatis. Sed neque Herodes: nam remisit vos ad illum; & ecce nihil dignum morte actum est ei. Emerdatum ergo illum dimittam. Necessè autem habebat dimittere eis per diem festum unum: Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam: qui erat propter seditionem quamdam factam in civitate, & homicidium missus in carcerem. Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Jesum. At illi succlembant dicentes: Crucifige, crucifige eum. Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste? Nullam causam mortis invento in eo. Corripiam ergo illum, & dimittam. At illi instabant vocibus magnis, postulantes ut crucifigeretur; & invalescebant voces eorum. Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum. Dimisit autem illis eum qui propter homicidium, & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant; Jesum vero tradidit voluntati eorum.

(d) Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem venientem de villa, & imposuerunt illi crucem portare post Jesum. Sequēbatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum. Conversus autem ad illas, dixit Jesus: Filie Hierusalem, nolite flere super me; sed super vos ipsas fletis, & super filios vestros: quoniam ecce venient dies in quibus dicent: Beate steriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos; & collibus, Operite nos: quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.

(e) Et postquam venerunt in locum qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum, & latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris.

(f) Jesus autem dicebat: Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Divergentes vero vestimenta ejus, miserunt sortes. Et stabat populus expectans; & deridebant eum principes cum eis dicentes: Alios salvos fecit, seipsum salvum faciat, si hic est Christus Dei electus. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, & dicentes: Si tu es Rex Judæorum, salvum te fac.

(g) Erat autem & superscriptio scripta super eum litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est Rex Judæorum. Unus autem de his qui pedebant latronibus blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac teipsum, & nos. Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum; quod in eadem damnatione es. Et nos quidem juste, nam digna factis recipimus; hic vero nihil mali gessit. Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei: cum veneris in regnum tuum. Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.

(h) Erat autem fere hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram usque in horam nonam; & obscuratus est sol, & velum templi scissum est medium. Et clamans voce magna Jesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.

(i) Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Vere nunc homo justus erat. Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum illud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur. Stabant autem omnes noti ejus à longe, & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.

(k) Et ecce vir nomine Joseph, qui erat decurio, vir bonus, & justus (hic non confenserat consilio, & actibus eorum) ab Arimathæa civitate Judææ, qui expectabat & ipse regnum Dei. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu, & depositum involvit in sindone, & posuit eum in monumento excavo, in quo nondum quisquam positus fue-